

Ives
Vodanović

Povijesni gradovi i lokalna zajednica

Modeli upravljanja procesima
obnove i razvoja povijesnih gradova

PRIMJER IVANIĆ-GRADA:

Mogućnosti revitalizacije i obnove starog Ivanića

ORGANIZATORI: Hrvatska sekcija ECOVAST-a i udruga

Prijatelji baštine – Amici hereditatis

Ivanić-Grad, 11. 11. 2011.

Sredinom studenog održan je u prostorima Pučkog otvorenog učilišta u Ivanić-Gradu znanstveno-stručni skup pod nazivom Modeli upravljanja procesima obnove i razvoja povijesnih gradova. Organizatori skupa bili su Hrvatska sekcija ECOVAST-a (Europskog vijeća za sela i male gradove) i udruga Prijatelji baštine – Amici hereditatis iz Ivanić-Grada.

Riječ je o četvrtom skupu u sklopu projekta Obnova i održivi razvitak malih povijesnih gradova u Hrvatskoj pod vodstvom Hrvatske sekcije ECOVAST-a, nakon skupova u Samoboru, Mošćenicama i Tuheljskim Toplicama.

Skup je okupio brojne stručnjake s područja arhitekture, sociologije, ekonomije, geografije, etnologije, povijesti umjetnosti i konzervacije te time još jednom potvrdio neopozivu potrebu za multidisciplinarnim pristupom u sagledavanju kompleksnih problematika poput zaštite i obnove povijesnih ambijenata koje bi na drugačiji način teško dosegle prihvatljiv oblik razrješenja. S obzirom upravo na mnogostrukost glasova koji dolaze iz različitih stručnih područja, skup je ponudio uistinu bogat uvid u goruće probleme oko metoda i pristupa zaštiti i revitalizaciji povijesnih gradova te time potaknuo niz rasprava i pitanja koja će nedvojbeno naći svoj materijalni odraz u konkretnim projektima u koje su uključeni izlagači i sudionici skupa, kao i šira javnost.

Važnost povijesnih gradova, koji se u Hrvatskoj uglavnom poklapaju s kategorijom malih gradova (do 10 000 stanovnika), usko je vezana uz pitanje prostornog identiteta na nacionalnoj razini, uzimajući u obzir njihovu rasprostranjenost, broj stanovnika koji u njima žive, raznolikost kulturne baštine kao potencijalnoga kulturnog resursa te kvalitete življenja, koja svoj viši stupanj u inozemnim primjerima ostvaruje upravo u manjim ruralnim i urbanim sredinama. Privlačnost je povijesnih gradova neosporiva, no problemi koji prijete njihovom integritetu i prepoznatljivosti snažnije odjekuju i zaokupljaju javno mnijenje, zbog čega se kao neophodna nameće potraga za otkrivanjem i rješavanjem nedostataka u dosadašnjem pristupu njihovoj obnovi. Polazište skupa temeljilo se upravo na isticanju potrebe za osmišljavanjem planova obnove povijesnih gradova, ponajprije uz pomoć poljoprivrede, industrije, obrtništva te napose turizma, čime bi se trebala osigurati zaštita i gospodarski razvoj temeljen na principima održivosti. Sa sociološkog aspekta, kao temeljni problem malih gradova ističe se depopulacija te odumiranje vitalnih funkcija starih gradskih jezgri, što je rezultat neadekvatnog upravljanja baštinom i nesposobnosti pronalaženja kreativnih načina prožimanja starih i novih elemenata u gradskoj strukturi.

Predavači su u svojim izlaganjima ponudili brojne primjere obnove povijesnih cjelina u kojima se vrlo dobro uočava gravitacijsko

polje utjecaja takvih obnova koje zadiru duboko u sferu kulturnoga, gospodarskog i javnog života, potičući u stilu domino efekta niz promjena i akcija na područjima naizgled odvojenima od prostorno-planerskih projekata. Time se i konzervatorsko-restauratorske, kao i urbanističke zahvate nužno stavlja u širi kontekst društvene angažiranosti, čime se javlja potreba za integracijom javnosti u procese odlučivanja o prostoru, što je na skupu, u duhu ECOVAST-a, u više navrata isticano. Zanimljiv primjer participativne politike ponudila je arhitektica Vesna Rebernak predstavljanjem modela obnove pojedinih naselja u SAD-u, gdje se razvojem dinamičkih akcijskih planova podijeljenih po susjedstvima u mikrojedinice nastojalo osnažiti promjene i potaknuti promišljanje pripadnika lokalne zajednice o problemima prostora u kojem žive te ih navesti na iznalaženje mogućih rješenja. Ta vrlo inovativna strategija urbanog dizajna imala je ujedno za zadatak ojačati identitet zajednice i obogatiti sliku samog prostora što je djelovalo kao pozitivni impetus na stanovnike, koji su počeli optimističnije promatrati svoju budućnost u kontekstu četvrti u kojoj žive.

Sudjelovanje lokalnog stanovništva u kreiranju identiteta mjesta moguće je ostvariti na više razina što je pokazao i primjer iz Kumrovca, gdje je angažman stanovnika, ponajprije u obliku prezentacije zanatskih vještina *in situ*, prema riječima kustosice Dunje Šarić, veoma važan i neizostavan dio muzejske ponude. Osim toga, uključenje stanovništva moguće je ostvariti i poticanjem izrade autentičnih suvenira koji, prema izlaganju sociologa Marije Geiger Zeman i Zdenka Zemana, služe jasnijoj artikulaciji lokalnog identiteta, kako iz perspektive samih mještana, tako i iz perspektive posjetitelja. Kao izvrstan primjer preobrazbe zapuštenog mjesta u atraktivni turistički lokalitet, koji su predstavile ekonomistice Elena Rudan i Silvana Peršić, spominju se Mošćenice u kojima se intenzivno radi na diversifikaciji kulturne ponude osmišljavanjem inovativnih manifestacija s tradicijskim predznakom,

kao i održavanjem koncerata, predstava i predavanja na različitim otvorenim i zatvorenim lokacijama, čime potencijal ambijenta biva iskorišten u punoj mjeri, na radost turista.

U pojedinim izlaganjima ponuđeni su i modeli prenamjene pojedinih lokaliteta. Jedan od primjera je rad geografa Vedrana Prelogovića i Aleksandra Lukića kojim se analizira fizička degradacija dijela Ivanić-Grada zbog zamiranja obrtničko-trgovačke funkcije, koja se s vremenom gotovo u potpunosti prenijela u središnji prostor grada, time uvjetujući njegovu grubu polarizaciju na razvijeni trgovački i manje razvijeni stambeni dio. Predloženi model revitalizacije temelji se upravo na potrebi za povratkom obrtničkog karaktera u zapuštene dijelove oživljavanjem zanatskih radionica – prodavaonica, čime bi se izbjegao neizbježni *damnatio memoriae*, paralelno otvarajući prostor za kreativni izričaj mještana na višestruko zadovoljstvo posjetitelja.

Jedan od načina očuvanja, kao i kvalitativnog proširenja identiteta mjesta, jest i osnivanje muzejskih ustanova, što je brojnim primjerima iz Europe i svijeta potkrijepila povjesničarka umjetnosti Silva Kalčić, istaknuvši kako upravo ikonička arhitektura poput muzeja, koja je gotovo uvijek u službi zajednice, može biti okidač za revitalizaciju grada, bilo svojim eksponatima i visokim interpretativnim dosegima, bilo samim arhitektonskim zdanjima, za što su najbolji primjeri svakako *bilbao* i *frankfurtski* sindrom. Osim toga, izlagačica se dotakla i primjera prenamjene postojeće infrastrukture u muzejske ustanove, što je u Europi već dugi niz godina svojevrsan trend (naročito prenamjena industrijske arhitekture), a kod nas, u nedostatku sredstava, a možda i inicijative, tek na razini idejnog koncepta. Takvi slučajevi, osim što pridonose minimalizaciji troškova, pružaju i dalje prostor za inovativna arhitektonska rješenja, osmišljavanjem interpolacija koje bi se morale prožeti s postojećim elementima i duhom objekta.

U maniri kulturnih i tematskih ruta, mlada arhitektica Maja Bilušić predstavila je

svoj rad o potencijalnoj prenamjeni napuštenih utvrda na otoku Visu, primarno naglašavajući kako nije riječ samo o nominalnoj zaštiti pojedinačnih objekata, nego o potenciranju njihove vrijednosti i višeznačnosti umrežavanjem i povezivanjem različitih sadržaja i ambijenata.

Kako na idejnoj, tako i na praktičnoj razini ECOVAST-ov skup afirmirao je potrebu o sudjelovanju javnosti u procesima odlučivanja vezanim uz probleme zaštite i

obnove povijesnih gradova, otvorivši vrata građanima Ivanić-Grada u posljednjem bloku izlaganja posvećenih mogućnostima revitalizacije Ivanić-Grada. Priželjkivani učinak nije izostao, osnaživši time još više vjeru u uspješnost pristupa koji potvrđuje važnost *uključenja lokalne zajednice*, kao i nepobitnu vrijednost sinergijskog prožimanja različitih struka u svrhu ostvarivanja zajedničkog cilja: spašavanja dijela vlastitog identiteta. ✕